

OPBOUW

WEEKBLAD TOT OPBOUW VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

uitgave van de gereformeerde persvereniging „opbouw”

Verslagenheid

Toen ze dit hoorden, werden ze diep in het hart getroffen, en ze zeiden tot Petrus en tot de andere apostelen: Wat moeten we doen, broeders? En Petrus antwoordde hun: Bekeert u, en een ieder van u late zich dopen in de Naam van Jezus Christus, tot vergeving van uw zonden, en gij zult de gave des Heiligen Geestes ontvangen. Hand. 2 : 37, 38.

Petrus richt zich in zijn Pinksterpreek tot de inwoners van Jeruzalem: Gij Joden en allen die te Jeruzalem woonachtig zijt. 2 : 14b. Daarmee stemt dan ook overeen, dat hij zijn hoorders beschuldigt, Jezus te hebben gekruisigd, 2 : 16 slot. Petrus' preek heeft diepe indruk gemaakt. We kunnen niet meer nagaan, hoe gecompliceerd deze indruk was: tal van factoren moeten daarin hebben samengewerkt. Het gaat er ons niet om — 't is zelfs de vraag of dit mogelijk en toelaatbaar is — welke die factoren allemaal zijn, en hoe ze met elkaar zijn verbonden en op elkaar inwerken. Het gaat om de verslagenheid; die veel vormen kan hebben, en waarin een zichzelf de eeuwen door gelijk blijvende kern zit. Het gehoorde stiet hun in het hart als een dolksteek: er is sprake van hard stoten, fel steken. In zekere zin is dit altijd de werking van het Evangelie: want de boodschap van heil en leven moet altijd weer door een harde laag in het gemoede heen steken, om de diepte van het hart te bereiken. Dat blijft zo; om die reden spreken we, Bijbels, van dagelijkse bekering: het moge bij gelegenheid van het eerste Pinksterfeest bijzonder duidelijk zijn geweest, het feit van door-een-hardigheid-heensteken ontbreekt nooit, en zo is wat deze Joden ondervonden een voorbeeld, waaraan we ons spiegelen. Tot het uur van ons sterven toe blijft het Evangelie ons aanklagen, dat we schuldig staan aan de dood van Christus; en die aanklacht steekt ons in het hart. We kunnen hem niet „naast ons neerleggen”, omdat hij de kern van ons wezen raakt; en als we deze beschuldiging afwijzen en haar loochenen, werpen we iets uit ons weg dat toch even in de diepte van het hart geweest is.

Tegelijk heeft de verslagenheid van de Joden op het eerste Pinksterfeest iets eigens, dat niet herhaald kan worden: deze mensen hebben zelf meegedaan met de uitwerping van de Christus; ze hebben zelf meegegild „Kruis Hem, kruis Hem”. Ze herinneren zich dat heel goed. Maar zij hadden een toestand van evenwicht bereikt: de leiders van het volk hadden duidelijk gezegd, dat deze Jezus een niet aanvaardbare figuur was, en dat Hij uit het midden van het volk moest worden weggedaan. Ze hadden op het oordeel van hun leiders vertrouwd. Er had zich een publieke opinie gevormd: Jezus van Nazareth is terechtgesteld, en het is goed dat Hij dood is. Die opinie is overgenomen door degenen, die uit het buitenland gekomen waren om in Jeruzalem het oogstfeest te vieren.

Maar nu is die opinie stuk geslagen. Ze is van haar overtuigingskracht beroofd, en de verslagen hoorders begrijpen niet meer, hoe ze zich ooit op sleeptouw konden laten nemen door het drijven van de leidende figuren. Er zijn ook andere drijvers: de spottende nuchterheidsdrijvers, die zeiden: Ze hebben te veel zoete wijn gehad, ze hebben een stuk in hun kraag. Nu is nuchterheid een gestemdheid als andere, en dat komt hier sprekend uit: de nuchterheidsdrijvers komen niet meer aan het woord, omdat er voor dié stemming nu geen ruimte is.

De schare als geheel voelt zich verslagen. Bij sommigen zal de angst overwogen hebben,

bij anderen een overweldigend verdriet. Wanneer de angst het wint, zit daar vaak achter, dat hij die in de greep van die angst komt, zich zelf als zijn eigen eigendom ziet: wie zichzelf als zijn eigen eigendom beschouwt, en daarom zichzelf zoekt, kan dat op een indrukwekkende en zelfs vroom lijkende manier doen. Dat is een hele tijd vol te houden. Maar als eenmaal dit indrukwekkende zichzelf-zoeken in elkaar zakt — en dat doet het op den duur altijd — dan is er een vreemde schamelheid, en komt de zelf-eigenaar in de greep van een doodsangst.

Bij anderen onder deze schare ging het anders toe. Zij betraden de weg van het rentmeesterschap, mogelijk zonder het zelf goed te beseffen. Hun levensgang is zo indrukwekkend niet. Zij staan evenwel geheel anders tegenover zichzelf: daardoor komt, plotseling of geleidelijk, het partij kiezen tegen zichzelf. Want wie tegenover zichzelf staat als een rekenschapplichtig rentmeester, kan de indrukwekkende pose niet vinden, en hij kan er niet overheen komen, dat hij in het ongelijk staat.

In de algemene verslagenheid hebben degenen, die hun ongelijk zien, de leiding. Dat is iets wonderlijks, we kijken daar niet doorheen, we krijgen deze zaak niet „rond”. Zo weten we niet, waarom Petrus' Pinksterpreek zulk een indruk maakte, zó stekend in het hart stiet. Er worden genoeg preken gehouden, die dat effect niet hebben. Dat heeft Jezus Zelf ondervonden: Hij kon in Nazareth geen enkele kracht doen, en Hij verwonderde Zich over hun ongelooft, Marc. 6 : 5a, 6a.

Degenen die hun ongelijk zien als een niet weg te nemen obstakel, hebben de leiding in de luisterende schare. Dat gebeurt niet opzettelijk: zelf hebben ze vermoedelijk niet eens stil gestaan bij de diepte van hun ernst. Ze ervaren wel wat, heel veel zelfs; maar ze ervaren die ervaring niet. Ze kennen het vreemde ideaal niet van een „emotie die zich laat beschouwen zonder te vergaan”. Want wat hun aandacht pijnigend gevangen houdt, is: te weten dat ze het grote onrecht hebben gedaan tegen Jezus, Die nu blijkt de Heer te zijn, de Messias, de Koning, en de Rechtvaardige bij uitstek. Dat te weten is ondragelijk. En wonderlijk: het blijft in alle eeuwen typerend voor het Christgeloof, te weten dat wij tegen Jezus het grote onrecht hebben.

Onwillekeurig erkennen ze de leiding van de apostelen. Ze zien dat deze kleine groep mannen het bij het rechte eind heeft. Ze vragen de apostelen om raad: „Wat moeten we nu doen, broeders?” Het is de typisch religieuze vraag, die in elk moralisme van oude en nieuwe tijd wordt omgebogen, en die zijn eigenlijke klank weer krijgt als ze onbelemmerd haar religieuze zin terugvindt. Ze vragen de apostelen om raad, want zelf zijn ze radeloos. Hier dreigt het gevaar, dat ze nu juist die mondigheid, die Petrus hun heeft voorgesteld, zullen verliezen. Want Petrus riep hen juist op tot mondigheid, als hij zegt „Gij Joden en allen die in Jeruzalem woont”, 2 : 14b; en: „Mannen van Israël”, 2 : 22, en aan het slot van hetzelfde vers: „zoals ge zelf weet”. Het gevaar dat de geroepenen hun mondigheid verspelen, is er in de kerk altijd, en de strijd daartegen is vaak uiterst moeilijk. Altijd opnieuw heeft Petrus in zijn apostel-loopbaan tegen dit gevaar gevochten, en in zijn beide brieven vat hij die strijd samen. Op de radeloze vraag, de vraag uit radeloosheid, geeft hij een eigenaardig antwoord; een antwoord, dat de volle last en zwaarte van hun vrijheid en mondigheid op hen legt: Ge moet een andere weg inslaan; en dat moet ge nu eens zelf doen. Dat ze (net als wij) door

INHOUD

Verslagenheid	K. J. P.
Dienst en dienen in het Nieuwe Testament (III)	H. J. J.
Over de „vrijmaking”	C. V.
De eerste belijdenisvraag en de tweede doopvraag (I)	G. V.
Kritische krabbel	Frater
Boekbespreking (I)	K. J. P.
Ingezonden	P. G. S.
Persschouw	C. V.
Van hier en ginds	
Kerknieuws	

dit zelf te doen het eigenlijk helemaal niet zelf doen, dat merken ze later wel, nu doet het zozeer niet ter zake. Uw levensweg, zegt Petrus, is radikaal fout, dat voelt ge nu zelf wel. Dat zegt dié Petrus, die nog maar enkele weken te voren zelf zo radikaal fout bleek. En als hij straks, in Antiochië, om de kring van Jakobus te ontzien, een masker opzet, is hij wéér helemaal fout. Het gaat niet om „de heilige Petrus”: zelf zou hij de eerste zijn om tegen deze titel te protesteren. Het gaat om de boodschap die hij brengt: Slaat een andere in; bekeert u. Hij nodigt de stellers van de vraag-uit-radeloosheid uit een besluit te nemen. Ze moeten iets dóen. Ze moeten „hun weg verlaten”, en een andere gedachtenwereld ingaan, zoals het staat in Jes. 55 : 7 „De goddeloze verlate zijn weg, en de onrechtelijke man zijn gedachten, en hij bekere zich tot den Here, dan zal Hij Zich over hem ontfermen — en tot onzen God want Hij vergeeft veelvuldig”. Ze moeten hun levenswandel veranderen. Een mens kan soms jaren lang vast zitten in een verkeerde gedachtenwereld, waardoor hij een verkeerd oordeel houdt over anderen en zichzelf. Hij kan zich daarin verharden, hij kan er ook in verstarren: zonde en ziekte liggen dicht bij elkaar. Hij kan er ook mee breken, en in die breuk kan een begin liggen van een soms langdurige verandering. Steeds heeft dit iets te maken met de keus vóór of tegen Christus. Niet altijd staat dit duidelijk op de voorgrond; maar wél bij deze schare, die zich in radeloosheid wendt tot de apostelen, om een legitieme uitweg te vinden.

Maar de daad moet ook haar volheid bereiken. Dat gebeurt het beste, als het enerzijds een bewuste, aan de andere kant een publieke daad is. Daarom moeten ze tot deze daad overgaan: ze moeten zich laten dopen. Petrus stelt de Doop centraal, en verbindt daarbij Doop en bekering nauw aan elkaar. Maar blijkbaar niet zo, dat de Doop zijn zin ontvangt uit de bekering, eer is het omgekeerde het geval: de bekering ontvangt haar christelijke zin uit de Doop. Petrus spreekt van: „Zich laten dopen op de Naam van Jezus Christus” als op de grondslag; rusten op de basis van het aanzijn dat Jezus Zich verkiest in de geschiedenis. Dat is: zich laten inlijven in het Koninkrijk van Christus. Dat is de weg tot vergeving van de zonden. „En ge zult de gave des Heiligen Geestes ontvangen”: deze woorden openen een verschiep dat niet afzienbaar is; en tegelijk zijn ze in dit verband heel duidelijk en belijnd. Want de weg tot vergeving van de zonden is tegelijk de Geest van God die aan de gemeente gegeven wordt. „De gave des Heiligen Geestes” wil in deze context zeggen: de Geest van God Die aan de gemeente gegeven wordt. Het gaat hier niet over „bijzondere Geestesgaven”, gezichten en openbaringen des Heren, waarvan Paulus in 2 Cor. 12 zegt, dat het nergens toe dient, daarover te roemen, liever roemt hij in zijn zwakheid. Zo mogen de mensen, die hier Petrus om raad vragen, er rustig in roemen, dat de Geest van God aan de gemeente wordt gegeven.

K. J. P.

Dienst en dienen in het Nieuwe Testament

III

We hebben er in het vorige artikel op gewezen, dat Jezus Christus de enige Bron of Oorsprong is van alle waarachtige dienst van God en dienst van elkander. Heel Zijn leven is in één woord samen te vatten, heel zijn leven was dienst. Hij heeft nooit Zichzelf gezocht, maar altijd de eer van zijn Vader en het heil van zijn volk. Hij heeft nooit eigen wil gedaan, maar de wil van Hem, die Hem had gezonden. Zoals Hij heeft gezegd in Joh. 4 : 34: „Mijn spijs is de wil te doen desgenen, die Mij gezonden heeft en zijn werk te volbrengen”. En alleen door gemeenschap met Jezus Christus komen wij tot de ware dienst van God. Ik kan het ook zo zeggen: Alleen door de Heilige Geest komen we tot de ware godsdienst. Nog weer anders: Alleen door het geloof in Christus leren we eigen wil verzaken en de wil van God doen, die alleen goed is.

Want als we vragen waarin de dienst van God bestaat dan moet het antwoord zijn: de wil van God doen. De Here Jezus heeft ons leren bidden: Uw wil geschiede gelijk in de hemel also ook op de aarde. In de hemel wordt de wil van God gedaan door de engelen. Door hen wordt God gediend. We kunnen ons daarvan geen voorstelling maken, maar de Schrift leert het ons. We lezen in Daniël 7 : 10: „Duizend maal duizenden dienden hem en tien duizend maal tien duizenden stonden vóór Hem”. En in Hebr. 1 : 14: „Zijn zij niet allen dienende geesten, die uitgezonden worden ten dienste van hen, die het heil zullen beërven?”

Als de Catechismus de derde bede van het Onze Vader verklaart dan zegt hij: „Dat is: Geef, dat wij en alle mensen onze eigen wil verzaken, en uw wil, die alleen goed is, zonder enig tegenspreken gehoorzaam zijn; opdat also eén iegelijk zijn ambt en beroep zo gewillig en getrouw moge bedienen en uitvoeren, als de engelen in de hemel doen”.

Daarin is prachtig uitgedrukt wat dienen is. Negatief: eigen wil verloochenen. Eigen begeeren verzaken. Niet zichzelf zoeken. Niet eigen zin doorzetten. Niet zichzelf handhaven. Niet eigen voordeel of genot of eer of naam zoeken. Zichzelf wegcijferen om zo te zeggen.

En positief: De wil van God doen. Zich aan de HERE en zijn dienst geven. Vragen: Wat wilt Gij dat ik doen zal. Zich ter beschikking stellen van de hemelse Vader en kinderlijk gehoorzaam naar zijn bevelen leven.

Zo spreekt de Schrift over de dienst van God. Of over de ware godsdienst. Dat woord heeft in ons spraakgebruik veel van z'n oorspronkelijke betekenis verloren. We horen daar eigenlijk het woord „dienst” niet meer in.

Bij de volkstelling wordt naar onze „godsdienst” gevraagd. En dan vult men in: Rooms of Gereformeerd of Hervormd enz. Maar het komt mij voor, dat vrijwel niemand bij dat woord nog denkt aan het dienen van God of het doen van de wil van God. We denken dunkt mij eerder aan de geloofsovertuiging, die iemand heeft. We bedoelen hetzelfde als we vragen: Welk geloof heeft hij of van welk geloof is hij. Als iemand van de roomse kerk is dan gelooft hij wat de roomse kerk gelooft. Een gereformeerde heeft een gereformeerde overtuiging. Enz. enz.

Maar dat godsdienst alles met dienen te maken heeft dat besef is dunkt mij vrijwel uitgesleten. En van het dienen van God, d.w.z. het doen van Zijn wil komt helaas weinig terecht.

Daarom is het goed, dat we elkander er op wijzen, dat heel het leven van christenen dienst behoort te zijn. En dat we daarin niet te maken hebben met een nare bezigheid, die ons nu eenmaal is opgelegd en die we al zuchtende en steunende uitvoeren. Want zo is het helemaal niet. De ware dienst van God heeft nog nooit iemand verdrotten. Ook daarvan geldt het woord van de Here Jezus: „Mijn juk is zacht en mijn last is licht”. Matth. 11 : 30.

Als ik het wel heb hebben Gereformeerden van allerlei slag zich meestal meer bezig houden met de leer dan met het leven. Op de zuivere leer werd vaak meer nadruk gelegd dan op een godzalige wandel of de dienst des HEREN. De dogmatiek werd vlijtiger

beoefend dan de ethiek. Er werd met groter ijver over de leer gediscussieerd, dan er in het praktische leven werd gejaagd naar het volmaakt doen van de wil des HEREN.

Daarmee hangt samen, dat preken over belofte en geloof, over de nood des levens en het gebed meer worden gewaardeerd dan preken waarin van 'sHEREN wege wordt vermaand en aangedrongen op het houden van Gods geboden. Terwijl de Schrift vol is van vermaning en gebod. We zouden vrijwel de helft van de Bijbel laten liggen als we geen aandacht hadden voor de geboden Gods.

Nu pleit ik er helemaal niet voor om de leer van minder gewicht te achten dan het leven. Ik denk er niet aan te beweren, dat het er niet zozeer op aankomt wat we geloven, als we ons leven maar richten naar uitwijzen van het Evangelie. Want het geloof in Jezus Christus, die ons verkondigd wordt in het Evangelie, is onmisbare voorwaarde voor een godzalig leven. Daarom moet de verkondiging van het Evangelie, van de leer der waarheid, voorop gaan. Want zonder geloof in de blijde boodschap komt er geen goed werk te voorschijn. De Catechismus heeft volkomen gelijk als hij op de vraag: „Maar wat zijn goede werken?”, allereerst antwoordt: „Alleen die uit waar geloof... geschieden”.

Maar wel wil ik er voor pleiten meer aandacht te schenken aan de dienst des HEREN, die heel ons leven omspant en vult. Als de Heiland zijn discipelen de wereld instuurt dan draagt Hij hen allereerst op de blijde boodschap te verkondigen: „Gaat dan henen, maakt al de volken tot mijn discipelen en doopt hen in de naam des Vaders en des Zoons en des Heiligen Geestes”. Maar daaraan voegt de Here Jezus toe: „En leert hen onderhouden al wat Ik u bevelen heb”, Matth. 28 : 19. Het tweede deel van deze opdracht is even belangrijk als het eerste. Wie het laatste niet wil heeft van het eerste niet veel begrepen. Wie de wil van God niet doet en niet onderhoudt wat Christus bevelen heeft kan met de mond het Evangelie wel roemen, maar hij heeft het niet echt geloofd. Want wie de blijde boodschap van harte gelooft en aan het Evangelie gehoorzaam is geworden, voor die is het een kracht Gods tot behoud. Voor hem is het Evangelie een bron voor een godzalig leven. Een leven van dienst.

Er zijn in ons leven maar twee mogelijkheden van dienst. We dienen óf de afgoden óf de Vader van onze Here Jezus Christus. Ik schreef boven, dat we eigen wil moeten verloochenen. We kunnen ook wel zeggen: we moeten de afgoden vaarwel zeggen. Want afgodendienst en de dienst des HEREN kunnen niet samen gaan. Het is onmogelijk tegelijk de begeerten van de duivel te doen en de wil van God uit te voeren.

Bij de derde verzoeking in de woestijn, waaraan de Here Jezus blootstond, „nam de duivel Hem mede naar een zeer hoge berg en hij toonde Hem al de koninkrijken der wereld en hun heerlijkheid en zeide tot Hem: Dit alles zal ik U geven, indien Gij u nederwerpt en mij aanbidt. Toen zeide Jezus tot hem: Ga weg, satan! Er staat immers geschreven: de Here, uw God, zult gij aanbidden en Hem alleen dienen”. Hij alleen heeft recht op al de liefde van ons hart en dus op onze dienst met al onze gaven en krachten, die Hij ons gaf. Het grote en eerste gebod luidt immers: „Gij zult de Here uw God liefhebben met geheel uw hart en met geheel uw ziel en met geheel uw verstand”. Als we dat doen blijft er voor de afgoden niets meer over.

Uitdrukkelijk heeft de Here Jezus tot zijn discipelen gezegd: „Niemand kan twee heren dienen, want hij zal óf de een haten en de andere liefhebben, óf zich aan de een hechten en de andere minachten; gij kunt niet God dienen en de Mammon”. En in plaats van „de Mammon” kunnen we ook andere afgoden noemen. We zijn met al wat we zijn en hebben het eigendom van Christus en kinderen Gods. We zijn duur gekocht als complete mensen, daarom zullen we God dienen in de totaliteit van ons bestaan.

Als Zacharias z'n lofzang zingt, looft hij de HERE, die naar zijn volk heeft omgezien en verlossing heeft teweeg gebracht, een

hoorn des heils heeft opgericht en de beloften aan het huis van David heeft vervuld. Hij heeft zijn volk gered van alle vijanden en uit de hand van al zijn haters. Hij heeft barmhartigheid betoond en aan zijn heilig verbond gedacht en de eed aan Abraham gezworen gehouden. En waartoe moest dat alles dienen? Het antwoord luidt als volgt: „dat Hij ons zou geven, zonder vreze, uit de hand der vijanden verlost, Hem te dienen in heiligheid en gerechtigheid voor zijn aangezicht, al onze dagen”.

Er is veel ijdele godsdienst en godsdienstigheid. Dat is altijd en overal het geval waar men naar menselijke inzettingen leeft of naar aloude traditie, die niet in Gods bevel gegrond is. De Here Jezus heeft zich fel verzet tegen Farizeeën en Schriftgeleerden, die leefden naar de overlevering der ouden. En ondertussen Gods gebod krachteloos maakten. God had geboden vader en moeder te eren. Maar de schriftgeleerden hadden een methode uitgevonden om daaraan te ontkomen. Als iemand een behoeftige vader of moeder had, maar niet van zins was hen te ondersteunen, dan zei hij: „Helaas, ik zou u wel kunnen helpen, maar wat ik bezit heb ik aan de Here gewijd”. Daarvan zegt de Heiland: „Zo hebt gij het woord Gods van kracht beroofd terwille van uw overlevering. Huichelaars, terecht heeft Jesaja over u geprofeet, zeggende: Dit volk eert Mij met de lippen, maar hun hart is verre van Mij. Tevergeefs eren zij Mij, omdat zij leringen leren, die geboden van mensen zijn”. Matth. 15 : 6vv.

De eigenwillig godsdienstigen hebben het zich door alle eeuwen heen zuur genoeg gemaakt. Tot in de kleinste kleinigheden toe hebben zij een Gode welgevallig werk willen doen. De Farizeeën vertienden munt en dille en komijn, ze vastten tweemaal per week, ze onderhielden duizend en één geboden, die de Schriftgeleerden in de Talmud hadden formuleerd als voorschriften Gods. Maar de Here Jezus heeft daar geen goeds van gezegd. Met al hun godsdienstigheid heeft Hij hen „blande wegwijzers” genoemd, die „de mug uitziften maar de kameel doorzwelgen”. Hij heeft hun verweten, dat zij het gewichtigste van de wet verwaarloosden: „het oordeel en de barmhartigheid en de trouw”. Matth. 23 : 23.

Jakobus zegt zeer scherp: „Indien iemand meent godsdienstig te zijn en daarbij zijn tong niet in toom houdt, maar zijn hart misleidt, diens godsdienst is waardeloos”. Wij vinden dat mogelijk een weinig overdreven. Men kan toch wel God oprecht dienen en struikelen in woorden? Dat zal wel niemand tegenspreken, ook Jakobus niet. Het gaat hier niet om struikelen in een woord en zich een keer misgaan met de tong. Maar hij wil zeggen, dat wie z'n tong maar z'n gang laat gaan en daarmee allerlei onheil sticht en een „wereld van ongerechtigheid” produceert, wel kan menen o zo godsdienstig te zijn, maar dat deze godsdienstigheid weinig betekent. Die onheilstichter-met-de-tong moet God eerst maar leren dienen door z'n tong in toom te houden. Een recht gebruik van de tong is een stuk van de ware dienst van God.

Niet alleen met de tong, maar met heel het lichaam zullen we God dienen. Met al z'n leden en krachten. Zo schrijft Paulus in Rom. 12 : 1: „Ik vermaan u dan, broeders, met beroep op de barmhartigheden Gods, dat gij uw lichamen stelt tot een levend, heilig en Gode welgevallig offer: dit is uw redelijke eredienst”. We kunnen ook wel vertalen: dit is uw echte godsdienst, dit is een dienst van God, die die naam werkelijk waard is. Over het algemeen denken de mensen bij godsdienst eerder aan de „ziel” dan aan het lichaam, eerder aan het „innerlijke” dan aan het „uiterlijke”. Gelukkig krijgen ook de christenen in de laatste tijd meer aandacht voor de lichamelijke van de mens. We mogen God dienen met onze tong en mond door Hem te loven en door waarheid te spreken. We mogen Hem dienen door het oog af te wenden van het kwade en ons oor niet te lenen aan leugens. We mogen Hem dienen in het werk onzer handen en door met onze voeten in de wegen des HEREN te wandelen. We mogen Hem dienen met hoofd en hart en hand en al de organen, die Hij ons gegeven heeft. In onze huishouding of op de fabriek, op onze studeerkamer of in de werkplaats. In het gewone dagelijkse leven op de plaats, waar Hij ons gesteld heeft.

H. J. Jager.

Over de „vrijmaking“

In de voorbije maanden plaatste ik in ons blad enkele artikelen over het leven der vrijgemaakte kerken. Het is mijn bedoeling daarover D.V. zo af en toe nog wat te zeggen. Het leek me evenwel goed toe eerst nog eens kort en zo duidelijk mogelijk te zeggen wat de vrijmaking was. Wij vergeten zo gauw. Maar om bewust met het kerkelijk leven van onze dagen mee te leven is het toch beslist noodzakelijk de zaak waar het in de „vrijmaking“ om ging helder voor de aandacht te hebben.

Nu geviel het, dat ik op verzoek van de Uitgeefster van de Chr. Encyclopaedie daarin een artikel schreef over de vrijmaking. Ik heb geprobeerd daarin met enkele lijnen een beeld te geven van de kern van het vrijmakingsgebeuren. Om de gewenste voorlichting te geven kan ik daarom niet beter doen dan dat hier overnemen. Ik heb er een paar kleine aanvullingen aan toegevoegd en er een paar „kopjes“ tussen gezet.

Hier volgt het artikel.

Voorgeschiedenis

De „vrijmaking“ is een kerkelijk gebeuren uit de veertiger jaren van deze eeuw, waarin een ernstig conflict in de Geref. Kerken resulteerde en dat de oorzaak werd van het optreden tegenover elkaar van twee groepen Geref. Kerken, die, niet officieel, wel als „vrijgemaakte“ en „synodale“ of „gebonden“ Geref. Kerken worden aangeduid.

Om de „vrijmaking“ te verstaan moet men haar bezien tegen de achtergrond van wat in de twintiger en dertiger jaren in de Geref. Kerken plaats vond. Deze periode werd o.a. gekenmerkt door een krachtige theologische en wijsgerige activiteit, welke ook in brede kringen van kerkleden belangstelling wekte en grote invloed oefende. In tegenstelling tot de jaren na de Doleantie toen dogmatiek en kerkhistorie het een en het al waren in de theologische studie binnen de Geref. Kerken, ontving de exegese der Heilige Schrift steeds sterker accent. Daarbij kreeg de theologische arbeid van K. Schilder en S. G. de Graaf, met de wijsgerige van H. Dooyeweerd en D. H. Th. Vollenhoven, al meer vat op de geesten. A. Janse drong aan op een meer concreet lezen van de Heilige Schrift. Voorts vonden de geschriften van J. G. Woelderink warme instemming. Terwijl ook de herleefde studie van de reformatoren en hun theologie de Geref. Kerken niet onberoerd lieten. Het gevolg was o.a. een steeds duidelijker zich uitende kritiek op een aantal theologische opvattingen, welke tot die tijd in de Geref. Kerken algemeen gangbaar waren, speciaal met betrekking tot de gemene gratie, de substantialiteit en de onsterfelijkheid der ziel, de pluriformiteit der kerk, het verbond der genade en de sacramenten. Deze kritiek richtte zich met name op wat Kuyper dien-aangaande had geleerd. Men kreeg er oog voor, dat deze grote, die men als reformato-ri sche figuur bleef waarderen, de Schrift dikwijls slecht interpreteerde, de reformato-ri sche theologie op essentiële punten niet verstond, in ieder geval niet volgde en in zijn theologie duidelijk beïnvloed werd door de speculatieve idealistische filosofie van de 19e eeuw.

Synodaal ingrijpen

Zoals vanzelf spreekt veroorzaakte de nieuwe beweging der dertiger jaren, welke zich bewust aansloot bij de herontdekking der Schrift in de tijd der grote reformatie, reacties. Er ontstond over de in geding gebrachte kwesties een, soms al te felle, polemiek in de kerkelijke pers. Om daaraan een einde te maken en een kerkelijke uitspraak ten aanzien van de openbaar geworden „meningsverschillen“ voor te bereiden, besloot de synode van Amsterdam (1936), hoewel door geen enkele kerk daartoe een voorstel was gedaan, een aantal deputaten te benoemen om de nieuwe „opvattingen“ omtrent algemene genade, genadeverbond, onsterfelijkheid der ziel enz. „naar haar zakelijke betekenis te onderzoeken en te toetsen aan Schrift en belijdenis en daarover op de volgende synode rapport uit te brengen en haar daarin van advies te dienen“. Bij de behandeling van deze zaak door de benoemde deputaten deden zich moeilijkheden voor, die hun oorzaak

vooral vonden in de omstandigheid dat Prof. Hepp zijn mededeputaten publiek in staat van beschuldiging stelde. Ten gevolge daarvan werden bij de volgende synode, die van Sneek (1939—'42) twee (reeksen) rapporten ingediend: van de meerderheid der deputaten waarin beschuldigingen van afwijking van Schrift en confessie werden gelanceerd; van de minderheid — deze bestond uit Schilder en Vollenhoven — waarin niemand werd beschuldigd.

De behandeling van de „meningsverschillen“ geschiedde tijdens de oorlog. Schilder geraakte al gauw in de gevangenis, nadat zijn blad *De Reformatie* was verboden. Herhaaldelijk werden daarom aan de synode voorstellen gedaan om met het oog op de oorlogssituatie, deze kwestie, in ieder geval voorlopig, van haar agendum af te voeren — eens zelfs verzochten dat twee particuliere synoden en nog één en twintig classicale vergaderingen! — maar de synode besloot steeds de zaak der „meningsverschillen“ af te handelen. Tenslotte stelde zij op 8 juni 1942 een aantal leeruitspraken vast over de algemene genade, het genadeverbond en het zelfonderzoek, de onsterfelijkheid der ziel en de vereniging der beide naturen van Christus.

Leeruitspraken

Aanvankelijk gaven deze uitspraken opluchting. Van de zware beschuldigingen, o.a. door H. H. Kuyper en V. Hepp publiek geuit, hoorde men in de uitspraken niets. En van de twee mannen, van wie, anoniem, een opinie werd veroordeeld, berichtte de één dat hij de geïncrimineerde uitspraak reeds voor vijf jaar had herroepen en verklaarde de ander aanstonds, dat zijn mening door de synode onjuist werd geïnterpreteerd. Het gevoel van opluchting verdween evenwel toen van synodewege een „Toelichting“ op de leeruitspraken werd gegeven. Daarin kwamen namelijk uitspraken voor, waarin een scholastieke constructie ten aanzien van verbond, belofte en doop werd vertolkt, waartegen bij zeer velen ernstige bezwaren leefden. De synode verklaarde bovendien, dat aan deze Toelichting „groter betekenis“ moest worden toegekend dan aan een synodaal rapport. Terwijl rapporten ontworpen werden, zo schreef zij, „voordat de zaak ter synode is geweest, is de Toelichting geschreven na de behandeling ter Synode en heeft ze daardoor als bron van kennis van de bedoeling der synode een des te grotere waarde“.

Dit door de synode zelf als „bron van kennis voor de bedoeling der synode“ getypeerde geschrift fungeerde nl. als een vergrootglas waardoor het voor ieder duidelijk werd, dat scholastieke constructies inzake verbond, belofte en doop, waartegen zeer velen in de Gereformeerde Kerken zich steeds hadden verzet, thans in de nieuwe leeruitspraken waren gecanoniseerd.

Bovendien sprak de synode uit, dat zij het nodig achtte „dat de classicale vergaderingen bij de kerkelijke examens zich vergewissen dat de kandidaten instemmen met de leeruitspraken van Sneek/Utrecht 1942“.

Het verwonderde weinigen, dat de volgende synode, die reeds een jaar nadat haar voorganger was uiteengegaan samenkwam, nl. in 1943, onderscheidene bezwaarschriften tegen de leeruitspraken, speciaal tegen die omtrent het genadeverbond enz. te behandelen kreeg. Deze werden evenwel alle afgewezen. Dat geschiedde op grond van een omvangrijk „Praeadvies“, dat van de synode een officieel cachet ontving o.a. toen zij de verwachting uitsprak, dat de bezwaarde broeders door de daarin „bijgebrachte argumenten van de juistheid der betrokken uitspraken overtuigd zouden worden“.

Ook dit document verrichtte de dienst van een, en wel zeer sterk, vergrootglas, waardoor de feitelijke inhoud der betrokken leeruitspraken zich helder manifesteerde. Dat de synoden later de waarde van dit „Praeadvies“ — evenals van de „Toelichting“ — steeds meer verkleinden, betekende zakelijk niets. Een door een vergrootglas aanschouwd ding verandert in niets als men dat instrument desavoueert of wegwerpt.

De nieuwe leer

De vastgestelde leeruitspraak luidde: „dat de Here in de belofte des verbonds

ongetwijfeld toezegt de God niet alleen van de gelovigen, maar ook van hun zaad te zijn (Gen. 17 : 7); doch in Zijn Woord ons niet minder openbaart, dat zij niet allen Israël zijn, die uit Israël zijn (Rom. 9 : 6);

dat daarom — overeenkomstig hetgeen de Synode van Utrecht 1905 (Acta art. 158) uitgesproken heeft — „het zaad des verbonds krachtens de belofte Gods te houden is voor wedergeboren en in Christus geheiligd, totdat bij het opwassen uit hun wandel of leer het tegendeel blijkt“; al heeft de Synode daaraan ook terecht toegevoegd, dat dit „geenszins zeggen wil, dat daarom elk kind waarlijk wedergeboren zou zijn“.

Uit de officiële stukken bleek, dat de belofte des verbonds, waarover in de leeruitspraak gesproken werd, moest worden opgevat als een belofte, waarin ook „de wedergeboorte en dus in het algemeen de inwendige genade“ en derhalve „het eeuwige en onvergankelijke heil“, „niet slechts aangeboden, maar metterdaad geschonken wordt“; of, anders gezegd, als „een heilsafkondiging en heilsverzekering, die spreekt zowel van hetgeen hun (die deze belofte ontvingen) reeds werd geschonken, als van wat zij nog ontvangen zullen“. Kortom: die belofte is een „onvoorwaardelijke heilsbelofte — een „heilsverzekering“ — aan de uitverkorenen, die de specifieke inhoud vormt van verbond en sacrament“.

Omdat de belofte des verbonds deze inhoud heeft, komt ze uiteraard niet toe, kan ze niet toekomen aan **alle** kinderen der gelovigen — dan zouden die allen zalig worden! — maar alleen aan de **uitverkorenen** onder hen. Wanneer er daarom toch van gesproken wordt, dat die belofte aan het zaad des verbonds wordt gegeven moet men bij dat woord „zaad“ niet aan alle kinderen der gelovigen **hoofd voor hoofd** denken, maar aan die kinderen gezien als **totaliteit** en dan nader aan die kinderen **gerekend naar de uitverkoren kern daarvan**. Omdat we evenwel niet weten, wie van deze kinderen wel en wie niet uitverkoren zijn, moeten we beginnen **alle** kinderen der gelovigen te beschouwen als kinderen die de onvoorwaardelijke heilsbelofte ontvingen en dus wedergeboren zijn of zeker zullen worden. Of, anders gezegd: we moeten ze allen „voor wedergeboren houden“, totdat later „uit hun wandel of leer het tegendeel blijkt“.

De zakelijke inhoud van de leeruitspraak kan dus zo worden omschreven: Er van uitgaande, dat God zijn belofte schonk aan de kinderen der gelovigen als een totaliteit, maar er ook mee rekenend, dat niet alle individuele kinderen der gelovigen die belofte ontvingen, moeten we het zaad des verbonds houden voor reeds wedergeboren en in Christus geheiligd. We moeten de kinderen des verbonds voor **wedergeboren** houden — want Gods belofte komt aan **het zaad des verbonds** toe. Maar we mogen ze ook alléén maar voor wedergeboren **houden** — want God gaf die belofte niet **aan alle kinderen hoofd voor hoofd**.

In overeenstemming met wat zij leerde omtrent de belofte des verbonds, omschreef de synode voorts de doop als de bevestiging van de Goddelijke verzekering, dat de dopeling „het heil heeft ontvangen; te weten dat hij met Christus' bloed en Geest van al zijn zonden gewassen is“. De doop verzegelt nl. een „ontvangen genade“, „een genade, die bij de doop als aanwezig wordt verondersteld“. Of anders gezegd: de doop verzegelt „de wedergeboorte en de afwassing der zonden“ als gaven, die „aan de dopeling zijn geschonken“. Daar de doop deze „inhoud“ heeft, „veronderstelt“ hij bij degenen aan wie hij wordt toegediend „het geloof“. Daarom moet het volgens de synode „buiten alle tegenspraak“ vaststaan, dat het „tot het wezen van het sacrament behoort, dat het geloof veronderstelt“. Zelfs sprak de synode uit, dat de niet-uitverkoren dopelingen het recht op de doop „in zijn volle en diepe zin“ niet toekomt en dat hun doop niet als een doop „in de volle zin“ mag worden beschouwd.

Aktie der bezwaarden

Nadat de synode alle bezwaarschriften had afgewezen en daarbij de inhoud en strekking van haar leeruitspraken zo duidelijk had uiteengezet, ontstond in de kerken grote spanning. Zeer velen koesterden ernstige bezwaren tegen wat de synode omtrent belofte en doop leerde. Van verschillende zijden werden

Daarover beslist niemands particuliere opinie. Maar daarover beslist **de tekst** van de eerste belijdenisvraag en de tweede doopvraag.

6. Woelderink.

Wijlen dr J. G. Woelderink spreekt over deze kwestie in zijn bekende boek over het doopsformulier. Met een beroep op hem acht ik de zaak allermintst afgedaan. Maar dit beroep heeft zin. Woelderink was een bekwaam theoloog. In de dertiger jaren is zijn boek onder ons als 'n reformatorisch werk begroet. Zijn brochure over de uitverkiezing, die hem bij velen in verdenking van barthiaanse sympathieën bracht, verscheen veel later. Op blz. 357 van 'Het Doopsformulier' schrijft hij over de tweede doopvraag. Over de tekst van deze vraag is heel wat te doen geweest. Daarover handelt ook dr B. Wielenga uitvoerig in 'Ons Doopsformulier', blz. 253 v.v. En Woelderink schrijft dan: „Men vergete echter niet, dat de vraag naar de juiste tekst een vraag van historisch onderzoek is en **in dit geval** van geringe betekenis voor de verklaring. De verschillende wijzigingen hebben toch nooit bedoeld aan de leer der kerk te wrikken en van de belijdenisgeschriften der kerk terug te gaan op de apostolische geloofsbelijdenis. Veeleer is de bedoeling geweest tot uitdrukking te brengen, dat de leer der kerk, zoals die **in prediking en belijdenisgeschrift** tot openbaring kwam, de leer der schrift is en de leer der oude christelijke kerk in de eerste eeuwen van haar bestaan”.

We noteren hier dat Woelderink in dit verband herinnert aan de prediking: daaruit kennen degenen, die in de Gereformeerde kerk belijdenis doen, of hun kinderen ten doop brengen „de volkomen leer der zaligheid” toch óók? Welllicht is in een kerk, waar Gods woord recht gepredikt wordt, de wekelijkse bediening des Woords voor de kennis van de volkomen leer der zaligheid honderden malen belangrijker dan de belijdenisgeschriften zijn. Wie léést ze? Hoeveel leden der kerk, de ambtsdragers ingesloten, kénnen ze? Van die geschriften geldt ook: „Veel geprezen, slecht gelezen”. En voorts is het hier van betekenis dat Woelderink er op wijst dat de woorden „en die in de christelijke kerk alhier geleerd wordt”, niet een uitbreiding van het voorafgaande inhoudt: „in het oude en nieuwe testament en in de artikelen van het christelijk geloof begrepen”, en daar komen dan de Drie Formulieren nog bij —, maar de woorden „en in de christelijke kerk alhier geleerd wordt” betekenen: in de christelijke kerk aan deze plaats wordt niets anders geleerd dan de volkomen leer der zaligheid, in het oude en nieuwe testament geopenbaard en door de christelijke kerk in de apostolische geloofsbelijdenis samengevat.

Woelderink gaat na een uiteenzetting over het woordje „alhier”, voor ons thans niet van betekenis, als volgt verder: „Wel wordt geen instemming met de belijdenisgeschriften gevraagd. Ongetwijfeld om dezelfde reden, waarom deze instemming niet gevraagd werd van degenen, die toegelaten werden tot het avondmaal. Men kon van alle lidmaten niet vergen, dat ze de inhoud der belijdenisgeschriften volkomen kenden. Maar de leer, die door de christelijke kerk gebracht werd of waarin men onderwezen was, was natuurlijk de leer, die in de belijdenisgeschriften nader geformuleerd was, welke geschriften door de prediker en leraar ondertekend waren en waarvan hij beloofd had niets te zullen leren, dat daarmede in strijd was”.

Wanneer de heer Zijlstra opmerkt dat bij de openbare geloofsbelijdenis niet gevraagd wordt „kent gij de leer die in de kerk alhier geleerd wordt, maar houdt gij haar voor de volkomen leer der zaligheid”, dan maakt hij een dubbele fout. Eerst deze, dat hij meent dat hier rechtstreeks gesproken wordt van de Drie Formulieren. Hetgeen niet geponeerd, maar aangetoond dient te worden. Voorts dat hij meent dat iemand en dat nog wel onder ede, verklaren kan dat hij die Drie Formulieren **houdt voor** de volkomen leer der zaligheid, afgedacht van de vraag of hij deze recht en grondig kent. Kan iemand, en dat nog wel „onder ede”, verklaren dat hij br. Z. **houdt voor** een eerlijk man indien hij hem slechts van horen zeggen of van gezicht kent?

7. Dr F. L. Rutgers.

Professor dr F. L. Rutgers heeft over „de

aanneming tot lidmaat in Gereformeerden zin” meerdere malen in De Heraut geschreven. Deze artikelen uit de jaren 1877 en 1878 werden opgenomen in zijn „Kerkelijke Adviezen”, II, blz. 104 vv.

Hij verhaalt daar dat de toelating tot het avondmaal bij de Gereformeerden geschiedde na ingesteld onderzoek omtrent de levenswandel en de gelóófskennis. Leidraad bij dit laatste onderzoek was de „Corte ondersoeking” van Marten Micron, een uittreksel uit de catechismus en bij alle onderwerpen, die behandeld werden (de wet, de geloofsartikelen, de sacramenten en het gebed) was het altijd zó: „een ieghelijk wert na deze maniere van syn gheloove ondervraecht”. Daarop kwam het aan. Op het geloof. Rutgers zegt: „En daarom staat dan ook in alle uitgaven van de „corte ondersoeking” de bekende herinnering, die nog zeer lang daarna aan het einde van alle gelijksoortige leerboeken herhaald werd, dat „alle dese hoofdstucken” niet zozeer gekend en woordelijk opgezegd, als wel „in den grondt bekent en beleeden” moeten worden”. En voorts wijst Rutgers er dan op (115), dat wat in Zondag 30 opgesomd wordt aan vereisten voor de avondmaalsviering ook het vereiste was voor de toelating tot het avondmaal.

Ook in de brede uiteenzettingen van Rutgers is er geen schijn of schaduw te vinden van een eed, het jawoord op de Drie Formulieren.

G. Visee.

KRITISCHE KRABBEL

HULPVAARDIGHEID

(Een gelijkenis)

Ze ontdekten de man gelijktijdig. Hij lag aan de kant van de weg, half verscholen onder het dichte struikgewas. Hij verroerde zich niet en zijn kleren vertoonden de sporen van een worsteling.

Hier moet geholpen worden, zei de een.

Ja, reageerde de ander, daar kon je wel eens gelijk aan hebben.

De derde knikte alleen maar.

Ze stapten van hun fiets, zetten die tegen het struikgewas en bogen zich over de man. Ze schrokken van wat ze zagen. Het gezicht tussen de struiken was opengekerfd. Uit een wond boven het rechteroog sijpelde nog bloed en vormde een klein donkerrood meer in de oogholte. Zwigend stonden de drie te kijken hoe het bloed langzaam tussen de wenkbrauw en de neuswortel naar beneden gleed.

Dichtbij in de struiken zong een vogel. Geen van de drie kon het geluid thuis brengen. Het was vreemd en opwindend, vol van verwachting en bruisend leven. Zou de vogel beseffen dat er hulp gekomen was voor de man op de grond en dat zijn wegbloedende leven nog behouden kon worden? Was het eigenlijk wel een vogel die zong, een échte vogel?

Het lijkt wel of er een engel zingt, zei de een. Doe niet zo sentimenteel, zei de ander.

De derde zweeg en keek somber.

Enkele ogenblikken was het stil. Alleen de vogel zong, steeds indringender, en hield hen in zijn ban. Of was het toch een engel?

Het was de eerste die de stilte verbrak.

We moeten een dokter waarschuwen en een ambulance-wagen. De man moet naar een ziekenhuis, zo snel mogelijk.

Ja, zei onverwachts de derde — en zijn stem klonk scherp —, hij moet naar het Academisch Ziekenhuis in Waranga. Daar zijn de knapste professoren. Die zullen hem weer genezen.

Een verachtelijke glimlach ontsierde het gezicht van de tweede.

Nee, zei hij heftig, nee, hij moet naar het Ziekenhuis in Paranga. Daar zijn de doktoren nog knapper en beroemder. Daar zal de man zeker genezen.

Maar Waranga en Paranga zijn toch veel te ver weg? vroeg de eerste verbaasd.

Hij wilde nog veel meer zeggen. Hij wilde zeggen, dat het op onmiddellijke hulp aankwam en dat daarvoor het dichtstbijzijnde kleine ziekenhuisje goed genoeg was. Maar hij kreeg er de kans niet voor. De tweede en de derde begonnen een debat over de vraag waar het beste ziekenhuis was. Ze spaarden elkaar niet. Het debat was scherp en fel. En

het was vooral lang. Het was eindeloos en uitzichtloos, omdat Waranga en Paranga alleen in naam verschilden en bovendien veel te ver weg waren.

Tenslotte hield de eerste het niet langer uit. Dwazen, schreeuwde hij, zien jullie dan niet wat je doet? Er moet geholpen worden en jullie bekvechten maar.

Je begrijpt het niet, zei de derde ernstig. Wij hebben net welzijn van de man op het oog. Hij moet zo goed mogelijk geholpen worden. Ja, riep de tweede. Daarom moet hij naar Paranga.

Nietwaar, gromde de derde. Hij moet naar Waranga. Dat is het beste voor hem.

Stil jullie, snerpte de eerste. Ik hoor de vogel niet meer.

In de stilte die volgde, was toch het geluid van de vogel nog hoorbaar. Maar hoe anders was het nu, heel zacht, bijna fluisterend, en niet meer bruisend van leven maar hulpeloos. Even scheen het indruk te maken. Toen haalde de derde zijn schouders op en zei:

Doe niet zo sentimenteel. Wat heeft die vogel er nu mee te maken. Je moet je niet zo door je gevoelens laten leiden. Het komt aan op klaar onderscheiden en daarbij mogen persoonlijke gevoeligheden geen rol spelen. We moeten deze man zo goed mogelijk...

Hij maakte zijn zin niet af. Terwijl hij nog sprak had de eerste zijn fiets gepakt.

Ik wacht niet langer, zei hij. Ik ga het dichtstbijzijnde ziekenhuis opbellen.

En voordat ze hem konden tegenhouden, reed hij haastig weg.

Een half uur later arriveerde de ambulance-wagen. Een dokter en twee verplegers sprongen er uit. Terwijl de verplegers de brancard uit de wagen trokken, knielde de dokter neer bij de man. Hij had niet veel tijd nodig om de rekening op te maken.

„Te laat” zei hij tot de naderende verplegers. „Hij is ongeveer een kwartier geleden gestorven”.

Het werd heel stil na deze woorden. Er was ook geen vogel meer die zong. Of zou het toch een engel geweest zijn?

Toen zei plotseling de derde tot de tweede — en hij hief beschuldigend zijn vinger op —: Het is jouw schuld. Wanneer je dadelijk naar mij geluisterd had, zou een professor uit Waranga misschien nog juist op tijd gekomen zijn.

Je liegt, schreeuwde de tweede. Had maar naar mij geluisterd. Dan was die beroemde professor uit Paranga misschien nog op tijd geweest. Het is jouw schuld.

Frater.

BOEKBESPREKING

HET DEMONISCHE

I

In 1961 verscheen bij de UitgeversMij J. H. Kok N.V., Kampen, een beknopte studie van de hand van prof. dr G. Brillenburg Wurth, onder de titel „De rol van het demonische”. Het boekje is iets meer dan 100 pagina's groot, en kost, op een stuiver na, vijf gulden. We willen graag eerst opmerken, dat het zeer knap is, in een zo kort bestek over dit bijzonder moeilijk onderwerp te schrijven. Dit laatste is vooral daaruit begrijpelijk, dat de wereld van de gevallen engelen, het rijk van de duisternis, er ten zeerste belang bij heeft, dat de denkbeelden der mensen omtrent het demonische fout zullen zijn. Het is wel zeker, dat het rijk van de duisternis er op uit is, omtrent zichzelf valse voorstellingen onder de mensen gangbaar te maken. Een van de resultaten van dit pogen was en is, dat in alle liberalistische en daaraan verwante theologieën de betekenis van het rijk des duivels sterk wordt onderschat. En het blijft niet bij theologieën alleen: er is iets als een wisselwerking tussen theologieën en het geloof en werk van de gemeente (te recht of ten onrechte), en daardoor grijpen demonisch vervalste voorstellingen omtrent het demonische veel verder om zich heen dan men van een min of meer theoretische demonologie verwachten zou. Inmiddels is dit verschijnsel niet beperkt tot geloofsgemeenschappen die door liberalistisch geloofdenken als christelijke gemeenten te gronde gaan: ook in die delen van Christus' kerk, waarin men

poogt Hem voluit te belijden en te aanbidden als waarlijk God en waarlijk mens, houdt men in feite weinig of geen rekening met Christus' duidelijke uitspraken omtrent de duivel en zijn rijk. Dit is niet beperkt tot hen, die onder invloed staaan van de theologie van Karl Barth. Vast staat, dat deze grote theoloog inzake het rijk van de duisternis denkbeelden oppert, die nauwelijks met de leer van de Schriften verband houden, en dat hij het bestaan en het werk van de duivelen toeloos onderschat. Ofschoon hij duidelijk zegt, dat de demonen bestaan, schijnt in zijn theologische leer omtrent de satan een aanzienlijk stuk liberalistische theologie voort te leven, waardoor hij een visie voortdraagt, waarin de idee van het bestaan en die van het niet-bestaan van het rijk der duisternis op zijn best een even sterke rol spelen. Maar de gevaarlijke misvattingen inzake het demonische strekken zich veel verder uit. Ook in de gereformeerde wereld komt weinig terecht van een werkelijkheidsbesef, zoals dat leefde in Jezus en de kring van de apostelen. Bekend is de dwaze en heel zeker onder demonische invloed ontstane opvatting, als zou de duivel maar één keer in de wereldgeschiedenis natuurramp, banditisme en ziekte als werktuig hebben gehanteerd, t.w. in de geschiedenis van Job. Minstens even gevaarlijk en dom is de historicistische visie, die beweert dat de activiteit van het rijk der duisternis in hoofdzaak beperkt geacht moet worden tot de drie jaren van Jezus' werk op aarde.

Waar de kerk de leer van de Schrift inzake het demonische zo zeer verwaarloost, is het niet verwonderlijk dat de secte op haar wijze aan die leer bijzondere aandacht besteedt. Een aandacht echter, die maar zelden scherp in het oog vat wat de Schrift zegt. Deze aandacht immers neigt er niet zelden toe, de duivel en zijn rijk als een complex van halfgoden te beschouwen. Zij die zulk een opvatting propageren, brengen daardoor onvermijdelijk de leer van de Schriften in discredit. Deze overschatting van de betekenis van het rijk der duisternis is vermoedelijk nog schadelijker dan de onderschatting. De oorsprong van deze sectarische of halfsectarische overschatting zal te zoeken zijn in vele en uiteenlopende typen van heidendom; ze kreeg een vrijwel officieel gezag in de kerk van de middeleeuwen. Bij Dante zijn de demonen bovenmenselijke figuren, die in het inferno als koningen heersen over de verlorenen; van Christus' woord over „het eeuwige vuur dat voor de duivel en zijn engelen bereid is” blijft dan niets over. Zo komen Jezus' woorden, dat de duivel een mensenmoordenaar is van den beginne, en de vader van de leugen, in een vreemd, misleidend licht te staan. Het behoeft ons niet zeer te verbazen, dat de opvattingen inzake het rijk der duisternis zowel binnen als buiten de kerk over het algemeen fout zijn, want dit rijk is een rijk van leugen, en is er daarom steeds op uit, omtrent zichzelf foutieve informatie gangbaar te doen worden. Een trek die daarbij onze aandacht verdient is deze, dat het rijk van de duisternis ook zelf dupe wordt van eigen leugen: het is duidelijk, dat de duivel nog steeds gelooft, een kans te hebben op de overwinning, tegen beter weten in. In dit geloof moet zijn rijk wel dagelijks gesterkt worden door het feit, dat de Christgelovigen weinig of geen, of een totaal verkeerd gebruik maken van de door Christus gegeven volmacht, de duivel te doen vluchten: „Wederstaat de duivel, en hij zal van u vlieden” (Jac. 4 : 7b) is wel een algemeen bekend apostolisch advies-met-gezag; maar in de praktijk van het christelijk leven wordt er zo goed als nooit rekening mee gehouden. De historicistische opvatting, die leert dat de realiteit van het demonische tot een bepaalde periode behoort en met die periode verdwenen is, vindt ook in de gereformeerde wereld veel aanhang. Men denke aan het dwaze en in de grond der zaak demonische bedenkensel, dat de duivel niet door een pil of poeder verdreven kan worden. Dat kan hij wel degelijk: achter deze pil of poeder staat een machtig stuk cultuurontwikkeling, waardoor de macht van het demonische is teruggedrongen. Maar we moeten hier natuurlijk goed denken aan Jezus' onderwijs omtrent de niet-effectieve duivelbanning: blijft het huis, waarin de boze geest woonde, na zijn verdrijving leeg staan, dan kan men er zeker van zijn, dat hij na enige tijd terugkeert, met een vol aantal boze geesten die bozer zijn dan hijzelf.

In de romantiek en de neoromantiek, die beide enerzijds invloed oefenden op het ontstaan en bestaan van de fenomenologie van de godsdiensten, anderzijds op moderne opvattingen in psychologie en psychopathologie, komen we een gebruik van het woord „demonisch” tegen, dat vrij sterk afwijkt van de leer van de Schriften dienaangaande. Op zijn beurt hebben deze fenomenologieën en psychologieën weer een besmettende invloed uitgeoefend op diverse theologieën; en zo kon het gebeuren, dat theologische demonologieën (hetzij in kiem dan wel breder uitgewerkt), zich ver van de Schrift verwijderden.

Met het tot dusver aangestipte zijn we lang niet volledig in de opsomming van de factoren, die onze kennis inzake het demonische schade doen. Er zijn evenwel ook lichtpunten. In het terecht beroemd geworden boek van Lewis, waarvan de titel in de Nederlandse vertaling „Brieven uit de hel” luidt, komen we in aanraking met een opmerkelijk nuchtere en concrete visie op de realiteit van het rijk der duisternis. Nog merkwaardiger is, dat een boek van ds Toornvliet, „De duivel onder ons”, dat door het geschrift van Lewis geïnspireerd schijnt te zijn, op meer dan één punt beter is dan het laatste, waarin een puritanistische trek o.i. niet valt te loochenen. Naast deze twee boeken zou ik de beknopte studie van dr Wurth willen plaatsen, al zijn er vrij wat verschillen, zowel in aanpak als in uitwerking. Dr Wurth vraagt in het eerste hoofdstuk van zijn studie, „Oriëntering”, aandacht voor de Franse romancier Bernanos en de Frans-Zwitserse wijsgeer Denis de Rougemont. Zijn verwijzing naar Baudelaire heeft weinig zin (6), en wordt feitelijk later weer los gelaten (17). Verwijzingen naar Denis de Rougemont vinden we echter telkens weer (50, 65), en bij Bernanos (speciaal in verband met de studie van Hans Urs von Balthazar), Graham Greene en Dostojewski vindt de auteur menig punt van aansluiting. Minder belangwekkend lijken ons de vrij talrijke verwijzingen naar min of meer theologische studiën. Wat we enigszins missen in de hoofdstukken Oriëntering, Algemene gezichtspunten, Demonie en ongelooft, Demonie en zedelijke ontaarding, vinden we duidelijker in het laatste en o.i. belangrijkste hoofdstuk, Demonie en geestesziekte, nl. een wat concrete aanduiding. Daarbij is het niet zo, dat de schrijver zijn overbehoedzaamheid nu eens royaal vaarwel zegt. Men zal in zijn uiteenzettingen tevergeefs zoeken naar een „casus” ten dienste van het ethicaal inzicht, een „model” of type, dat ook, en wellicht speciaal, in de gereformeerde wereld (gelukkig nooit zuiver, dat ligt dan ook in de aard van het type) voorkomt, b.v. het karaktertype van de man van bedrog en onrecht (waarbij we onthouden dat het karakter, welbeschouwd, een religieuze aangelegenheid blijft), die jaren en jaren aaneen de beoefening van bedrog en onrecht volhoudt, daardoor steeds meer gedemoniseerd wordt, en op den duur zo zeer besmettend werkt, dat hij een haag van „ongoedertieren volk” om zich heen verzamelt, en zo het demonische maakt tot een machtsvorming in de geschiedenis.

(Slot volgt)

K. J. P.

INGEZONDEN

OVER EEN 'ERNSTIGE WAARSCHUWING'.

De Synode van The Free Reformed Churches of Australia blijkt het nodig te vinden emigratie naar Nieuw-Zeeland ernstig te ont-raden, en wel om het feit dat daar „geen gehoorzame Kerk van de Heere te vinden is”. Dit zou onder meer blijken uit het feit dat de Reformed Churches of New Zealand correspondentie houden met de 'synodale' kerken in Nederland.

Ik vraag me in verbazing af hoe deze enorme uitspraak met een dergelijke absoluutheid kan worden gedaan. Welke formalistische maatstaven worden hier aangelegd om te beoordelen of een kerk in een ander land Kerk van Christus is of niet? Het zou naar Nieuw-Zeeland emigrerende broeders en zusters wel eens zo kunnen gaan als een zwager van mij die het een verademing vond daar een minstens zo goed kerkelijk leven te vinden als in de vrijgemaakte kerk hier te lande. Of als mijzelf die een jaar lid was van de „Christian Reformed Church” in Los Angeles, en daar een gemeenteleven en een prediking aantrof

om jaloers op te worden. Het zeer formele feit van correspondentie-houden (waarover natuurlijk best eens gepraat moet worden) vermocht toch niet enige negatieve invloed te hebben op de zeer gereformeerde en bovendien zeer christelijke wijze waarop daar het Woord bediend en de gemeenschap der heiligen beoefend werd. Het verblijf daar is eerlijk gezegd voor ons een kerkelijke oase geweest, en ik wil bij wijze van protest dit gaarne even met name noemen. Kerkrechtelijke theorieën en christelijke levenspraktijk zijn nog altijd twee.

Groningen.

P. G. Smelik.

PERSSCHOUW

De geloofsstrijd van de kerk in Duitsland achter het ijzeren gordijn

In „Der Grenzboten” het orgaan van de oud-gereformeerde kerken in Nedersaksen, vond ik een stuk dat ons iets laat voelen van de strijd op leven en dood die de kerk in Duitsland-achter-het-ijzeren-gordijn moet voeren. Het is een reeks fragmenten uit een rede welke Bisschop D. Hornig hield op de synodale vergadering van de Evangelische kerk van Silezië, welke van 23—25 oktober 1961 te Hoyerwerda werd gehouden. Bisschop Horing hield op deze synode een voordracht over de situatie waarin de kerk daar verkeerde, onder het motto „Hier is de lijdzaamheid en het geloof der heiligen”. Der Grenzboten nam uit deze voordracht die in „Kirche der Zeit” werd afgedrukt een aantal fragmenten over. We laten ze hier in vertaling volgen:

Wanneer onze kerkdiensten niet overal, zoals dat tot nu toe het geval was, bezocht worden, maar hier en daar in onze gemeenten een teruggang in het kerkbezoek moet worden geconstateerd, moet dit verschijnsel worden toegeschreven aan onderscheidene oorzaken, die grotendeels het gevolg zijn van de tijdsomstandigheden. Wel staan de regeringsinstanties op een wijze die dank verdient op het standpunt, dat niemand gedwongen is zondagsarbeid te verrichten. Dat is ons meermalen verzekerd, zo b.v. door de Raad van het dictrikt Dresden. In de praktijk is het evenwel zo, dat onze gemeenteleden in de dorpen; als mensen die in de produktiegemeenschappen van de landbouw zijn opgenomen, over het algemeen op zondag hun eigen werk gaan doen, omdat ze daartoe in de week niet voldoende gelegenheid hebben. Des te meer moet het gewaardeerd worden dat velen ondanks de moeilijkheden om met het eigen werk gereed te komen zich hun zondag niet laten ontroven, maar trouw blijven in het kerkbezoek en blijven komen in de kerkelijke samenkomsten. Ook hier geldt ten volle: Waar een wil is is een weg.

Met de arbeid in de industrie staat het anders. Gesprekken met ouderlingen der kerk, die ik bij gelegenheid van mijn bezoeken in de gemeenten als 't enigszins mogelijk is probeer te arrangeren, hebben mij doen zien, dat, naar het schijnt, de zondagsrust in de industriële arbeid meer is doorgevoerd dan voor enkele jaren het geval scheen te zijn. Maar of het industrie- of plattelandsgemeenten betreft, overal geldt, dat de persoonlijke belijdenis van Christus, die in 't bijzonder in het bezook van de kerkdiensten tot uitdrukking komt, maar ook in de vaak voorkomende gesprekken op wereldlijk terrein, groter betekenis hebben gekregen dan ooit te voren. Wie bereid is, openlijk belijdenis te doen van zijn geloof en van Christus en dat rustig, maar duidelijk en beslist doet, diens houding wordt meestal ook gerespekteerd, vooral wanneer hij zich beroept op de grondwettelijke bepalingen betreffende de garantie voor geloofs- en gewetensvrijheid.

Bijzonder moeilijk in dit opzicht hebben het onze ouderlingen. Zij worden, daar hun ambt en hun zich inzetten voor de gemeente niet verborgen blijven, in gesprekken niet zelden genoodzaakt rekenschap af te leggen ten aanzien van hun christelijke levenshouding. Wij kunnen er God dankbaar voor zijn, dat een groot aantal van onze ouderlingen in zulke gesprekken rustig en zakelijk, maar zonder omwegen en duidelijk, hun geloofsstandpunt kunnen uiteenzetten. Iedere ouderling, die in deze geloofsafvechting zijn man stáát, neemt het daarmee niet alleen op voor zijn geloof en voor zichzelf, maar tegelijk ook voor veel gemeenteleden, die nog niet de kracht hebben het juiste woord te vinden. Ik heb de overtuiging, dat enkele oprechte christenen, die zich hun geloof niet schamen, de atmosfeer van een geheel bedrijf in goede zin beïnvloeden en voor andere christenen een hulp en een steun kunnen zijn.

Met zorg heeft onze kerkelijke leiding, evenals andere in de Duitse Democratische Republiek, reeds toen het nog in ontwerp voor ons lag, van de wet op de arbeid kennis genomen. Daarin zijn niet alleen de uiterlijke arbeidsvoorwaarden ge-

regeld, maar worden door de bepalingen ervan tegelijk ook de gewetens der arbeidenden aan de socialistische moraal gebonden. Nu kan evenwel een christen de geboden der socialistische ethiek en moraal niet tot een hem bindende grondslag van zijn leven en werken maken. De christen kan het eerste gebod van God niet voor het eerste gebod van de socialistische moraal en ethiek in de plaats laten treden. Tussen de tien geboden van de bijbel en de tien geboden van de socialistische ethiek bestaat een tegenstelling. De tien geboden roepen op tot geloof in de levende God en tot gehoorzaamheid aan Gods wil als de hoogste norm van ons handelen; de tien geboden der socialistische ethiek daarentegen roepen tot een leven, met afwijzing van het geloof in God, van gehoorzaamheid aan de wil der Arbeidersklasse als hoogste ethische norm. Wij vragen ons af: hoe het bij deze stand van zaken mogelijk moet zijn de in de grondwet gegarandeerde geloofs- en gewetensvrijheid vast te houden en de gewetens van hen, die het christelijk geloof belijden niet te krenken....

Een andere zaak van beslissende betekenis is de opvoeding van onze kinderen. Huwelijk en gezin moeten volgens de verklaring van de Staatsraad van 4 november 1960 daartoe leiden dat ook in het gezin de kinderen „in de geest van de socialistische wereldbeschouwing en moraal worden opgevoed”. Christenen kunnen ook als burgers van de staat in de Duitse Democratische Republiek niet anders doen dan hun kinderen overeenkomstig hun doopsbelofte in het christelijk geloof opvoeden. Ook met het oog hierop is een trouw bezoek aan de ouders van onze kinderen nodig en is er behoefte aan mannen en vrouwen die onderwijs geven in de leer der kerk om onze kinderen vooruit te helpen op de weg des geloofs. In een aantal van onze gemeenten is in dit opzicht meer geschied dan vroeger, waarvoor wij dankbaar zijn....

Hoe meer de existentie der christenen onder ons aangevochten wordt, des te groter betekenis krijgt de gemeenschap op de grondslag van de gemeente van Christus....

Er zijn veel manieren om gemeenschap te oefenen en op de grondslag van de gemeente van Christus als mens met elkaar in contact te treden. Hoe moeilijker het wordt het christen-zijn in ons leven te verwerklijken, des te meer moeten wij elkaar vasthouden, met elkaar spreken, elkaar bemoedigen, en anderen pogen te versterken. Wanneer wij dat overal en steeds doen, ontdekken velen onder ons, dat hun leven in de gemeenschapsoefening met het christenleven van anderen een nieuwe zin en inhoud krijgt. Ja, zij ervaren dikwijls tot hun verrassing, dat de ander, die zich voor ons ontsluit een zwaard last opgelegd werd dan ons. Zo kunnen wij worden, wat de nieuwtestamentische gemeenten zonder twijfel geweest zijn, leden van een voor elkaar instaanende en voor elkaar biddende gemeente. De voorbede die in de kerkdienst plaats vindt en die velen niet meer toeschijnt dan een kerkelijke gewoonte, moet niet meer zijn dan het begin van een lange keten van gebeden en bidders, waarvan de schakels elkaar over en weer steun bieden. Hier en nu, in een tijd waarin het geloof fel wordt aangevallen, in een wereld, waarin de christen nagenoeg alleen staat, helpt alleen de lijdzaamheid en het geloof der heiligen, die sterk gericht zijn op de hemelse Heer en van Hem kracht en uitredding verwachten.

Een volgende aanwijzing, die wij vanwege de laatste synode hebben te geven, is deze, dat de kerk die hier en daar in haar samenkomsten klein geworden is, niet moet vergeten het grote getal van hen, die buiten blijven, ofschoon ze de christennaam dragen....

De christelijke kerk van de toekomst zal alleen in een missionaire houding ten opzichte van haar omgeving kunnen bestaan. Anders zal zij vroeg of laat voor de wereld moeten kapitulieren en door haar als smakeloos zout weggeworpen worden. De eerste christenheid had de zware opdracht om temidden van een overmachtige heidense staat uit haar geloof te leven. Maar zij verloochende haar geloof niet, integendeel, zij getuigde onder aanvechtingen en gevaren met de inzet van goed en eer, lijf en leven, vastberaden van haar Heer, zeker niet in eigen kracht en wijsheid, maar alleen door zijn Geest en kracht. Door haar onvermoeibare, missionaire ijver geschiedde het, dat haar geloof de wereld van het ongelooft overwon en de overwinning behaalde. Zou het in onze generatie anders zijn? Het gesprek van mens tot mens, de dienst van het bezoeken van eenzamen en aangevochtenen, die door de afzonderlijke leden, maar ook door de gemeente regelmatig en planmatig moet vervuld worden, de onzelfzuchtige dienst aan de medemens is de weg om anderen het klare getuigenis van Christus niet schuldig te blijven en velen van hen voor Christus te winnen. Hij is ook nu nog nabij en bereid als wij Hem maar vertrouwen en om zijn hulp smeken.

Wij willen niet klagen, laat staan aanklagen, dat momenteel de kerk, door de wereld van alle uiterlijke steunsels beroofd, in het kruisvuur van de aanval staat. Tijden van strijd en van aanvechting zijn niet de slechtste tijden van de kerk. Wel slaan zij de kerk wonden en doen haar smartelijke verliezen lijden. Wel stellen zij verhoogde eisen ten aanzien van geloofskracht en offer. Zij maken evenwel ook openbaar de kracht

van de kerk, die Christus, de Heer speciaal aan zijn strijdende kerk beloofd heeft: „Hier is de lijdzaamheid en het geloof der heiligen”. Wij gaan de dag tegemoet, waarop de overwinning van Christus voor de gehele wereld openbaar zal worden.

Ik ben dankbaar, dat ik dit artikel kan doorgeven.

Wat weten we feitelijk af van de zware strijd die de trouwe kerk achter het ijzeren gordijn heeft te voeren in deze tijd? Ruwe vervolging vindt niet plaats. Al verdwijnen trouwe kerkelijke leidslieden soms spoorloos. Maar er is wel het rusteloze werken, wroeten, woelen, intrigeren om met behulp van alle denkbare en bruikbare middelen het kerkelijke leven te verstikken. De kerk leeft onder de permanente druk van haar dodelijk hatende en grenzenloos minachtende machthebbers. En ze moet volharden in het geloof tegenover een ideologie die, vanuit werelds standpunt gezien, alle gunstige posities inneemt. Over alle bruikbare bestrijdingsmiddelen beschikt en alle mogelijke voordelen belooft. Je voelt het: de strijd van deze christenen is de zwaarste die de kerk kan worden opgelegd.

Als je iets verstaat van de worsteling van de trouwe christenen in deze donkere wereld, schaam je je diep over jezelf, en over de vele ruzies en dwaze, belachelijke kwesties waar wij ons dag aan dag mee bezig houden, waar wij onze tijd en krachten aan verspillen en de zaak des Heren schade doen.

Zullen wij niet eerder wijs worden dan nadat God ook ons in het vuur van deze beproevingen werpt. En zullen wij dan standhouden?

Zou het niet goed, nodig, ja bevolen zijn de broeders en zusters achter het ijzeren gordijn dag in dag uit in onze gebeden te denken.

Nog iets over het „onder ede instemmen met de belijdenis”.

Over deze kwestie schreef Ds Verhey van 's-Gravenhage een helder en nuchter artikel in het Gereformeerd Gezinsblad.

We nemen het graag over.

Hier is het:

Er is de laatste weken nogal wat aandacht besteed aan de vraag of bij de openbare geloofsbelijdenis onder ede instemming wordt betuigd met de drie formulieren van enigheid. Op zichzelf wel een interessante vraag, waar best het een en ander over gezegd kan worden tot opscherpung der gedachten. Er zal wel geen sterfeling in onze kerken zijn, die hierover nooit eens met een vraag gezeten heeft.

Het gesprek moet echter niet te zwaarwichtig worden. Men moet niet alle mogelijke synoduspraken in stelling brengen waar het over zulke, allereerst praktische, kwesties gaat. Zulk zwaar geschut dondert wel verschrikkelijk, maar heeft voor de praktijk der godzaligheid niet zo bar veel betekenis.

En over de praktijk van het samenleven als kerkvolk ging het toch.

Nu dreigt de discussie te verzanden in een theologisch debat, terwijl het kerkvolk op een afstand komt te staan.

Het ging toch in eerste instantie om een correctie vanuit de praktijk. Nu, daarover moeten we het dan hebben, willen we nog met elkaar een gesprek voeren en niet langs elkaar heenpraten.

Die praktijk moet hier een hartig woord meespreken, omdat openbare belijdenis doen nu eenmaal geen theoretisch ding is. Ik kan daarom niet vanuit een puur theoretische stelling tegen hen, die belijdenis doen, zeggen: nu ga je onder ede instemming betuigen met de drie formulieren van enigheid. Om de eenvoudige reden, dat misschien nog geen vijftig procent in staat is die drie formulieren tot het einde toe kritisch te lezen. En dat zou dan toch op zijn minst nodig zijn. Wij laten iemand toch niet onder ede instemming betuigen met iets wat hij aanneemt op gezag van anderen!

En daar komt het toch heel vaak op neer bij de instemming met de confessie.

Men kent de belijdenis min of meer volledig door het onderwijs op de catechisatie. Maar voor de een zal het beamen van de leer die naar de Schriften is veel verder gaan dan voor de ander.

In 's-Gravenhage-West is het jaren vóór de vrijmaking voorgekomen, dat bij een zeer bekend predikant het „onderzoek” naar de kennis van de belijdeniscatechisanten zou plaats hebben. Daarbij was een zekere Jan. Deze Jan was een zeer eenvoudige geest (zoals dat wel genoemd wordt). Dominee vroeg Jan dus niet zwaar. „Hoe wordt het Onze Vader verdeeld?” Jan zweeg. „Kom, Jan, dat heb ik jullie toch verteld! In drie delen.... Eerst driemaal....” Ieder wachtte in spanning. Jan keek met grote vraagogen zijn dominee aan. Toen kwam het: „Ik weet het heus niet, dominee, maar ik kan het wel bidden”. Die het meegemaakt hebben kunnen het vandaag, na bijna dertig jaar, nog niet zonder ontroering vertellen. Jan deed belijdenis!

Zeker, zo kan en mag het geen regel worden. Maar wie zou dat willen beweren?

De andere kant.

In onze goede stad krijgen we nogal wat jongelui, die zo van hun twaalfde tot hun zeventiende, achttiende jaar op catechisatie zijn geweest in het dorp van hun geboorte. Zo kwam er eens een „Sjoukje”, zal ik maar zeggen. We waren bezig met de zondagen over de doop. Toen ik met de bespreking bezig was keek ze me zó aan, dat ik me afvroeg, of ik wel op het goede spoor was. Na het uur informeerde ik maar eens naar de betekenis van de verbaasde uitdrukking op haar gezicht onder de les. En wat ik toen hoorde deed mijn mond openvallen van verbazing: „Sjoukje” had zes jaar catechisatie achter de rug, bleek een intelligent meisje te zijn, maar had nog nooit over de doop op de catechisatie gehoord, omdat haar dominee ieder jaar bij Zondag één begon en nooit verder kwam dan zondag twintig!!!

Toen er een volgende keer kerkgeschiedenis aan de orde was bleek er weer een heel nieuwe wereld voor haar open te gaan. Namen en feiten waarover ze wel eens thuis klanken had opgevangen werden haar nu bekend uit de bespreking op de catechisatie.

Menen wij nu werkelijk, dat jongelui, die op zo gebrekkige wijze kennis van de belijdenis wordt bijgebracht (en daar sluit ik mijn eigen werk bij in) onder ede instemming kunnen betuigen met de belijdenis? O zeker, wat zou het mooi zijn als dat kon. Maar het kan niet. En we moeten ook niet doen alsof het gebeurt. Op zijn best kunnen wij de inhoud van de confessie zo getrouw mogelijk trachten bij te brengen aan onze jeugd en aan die van buiten komen. De inhoud! Dat gebeurt in al die boekjes, die hulpdiensten verrichten op de catechisaties. Maar dan komen de visies van boekjesschrijvers en catecheten er nog bij. En dan blijft er in feite niet zoveel tijd en ruimte over voor de belijdenis, woord voor woord, zin voor zin!

Als er gezegd wordt: instemming met de leer der kerk is instemming met de twaalf artikelen, dan ben ik het daar mee eens. Maar dan zal de schrijver er toch wel mee bedoeld hebben: naar de nadere uiteenzetting van die confessie in onze drie formulieren van enigheid. Daar is toch niemand van ons die een catechisant in de waan laat, dat wij die twaalf artikelen op dezelfde wijze lezen als de roomsen bijvoorbeeld? Wij moeten toch wel eens vertellen waarom die uitbouw van de belijdenis nodig was? En wij leren (althans proberen het) toch, waar ze de gereformeerde leer kunnen vinden? En dan proberen wij ze toch wel duidelijk te maken dat er een groot verschil is tussen de waarde van een gereformeerde dogmatiek en de gereformeerde belijdenis? En dat ze nooit moeten zeggen, dat de mening van een of andere theoloog bepalend is voor het gereformeerd belijden!

Het lijkt me toe, dat zo de praktijk, niet als maatstaf genomen, maar toch in de goede zin van het woord een beetje mee in rekening gebracht, grote woorden als „onder ede instemming betuigen” wel voor correctie vatbaar doet blijken.

Hoe dankbaar ben ik de HEERE, dat Hij me ook veel heeft geleerd door de ouderlingen. En dan denk ik op dit ogenblik aan die ouderling, die bij een bejaarde, die toegang vroeg tot het Avondmaal, niets anders vroeg dan: Gelooft u, dat de Here Jezus Christus uw volkomen zaligmaker is? En toen daarop het sobere „ja” klonk, zei hij met tranen in de ogen: laten we dan danken! Heus, deze ouderling was goed gereformeerd! Maar hij wist waar hij staan moest in dienst van zijn Heer.

Natuurlijk wil het bovenstaande geen losmaking betekenen van de band aan de belijdenis. of ook maar enigermate verzwakken het oprechte streven van hen, die meer belangstelling voor en getrouwer onderzoek van de belijdenis voorstaan. Wij kunnen er niet genoeg van weten! Maar het bovenstaande wil wel helpen het gesprek in het gereformeerde huisgezin niet te doen vastlopen in tegenstellingen die er in een gezin niet mogen zijn. Als aan het ene eind van de tafel eens iets gezegd wordt wat het gesprokene aan het andere eind wil corrigeren, dan mag de gezinsband daar niet onder lijden. En dat gebeurt zó licht als er al dikkere woorden worden gesproken.

De HEERE doe ons allen trouw volharden in de goede belijdenis, die naar de Schriften is.

Ds Verhey heeft gelijk.

Het ging in de discussie over de praktijk.

Het ging niet over de vraag welke de betekenis, de kracht, het gezag van de belijdenis der kerk is.

Het ging ook niet over de vraag of de drie formulieren de echte, wettige, goede confessie zijn van de Gereformeerde Kerken.

Die zaken waren niet in het geding.

Het ging alleen hierover of we kunnen, of we mogen zeggen, dat alle leden der kerk die belijdenis deden metterdaad „onder ede” instemming betuigd hebben met de belijdenis. Daarbij werd opgemerkt wat een waarheid is als een koe, dat heel veel belijdende leden de belijdenisschriften niet zó kennen dat ze kunnen, dat ze mogen zweren daarmee in te stemmen.

Het ging dus alleen om waarheid, om oprechtheid, om eerlijkheid, bij het doen van

belijdenis en bij het waarden van dat belijdenis-doen.

Of anders gezegd: het ging er om te waarschuwen tegen grote, zware woorden waaraan geen werkelijkheid beantwoordt. Het ging om een waarschuwing om in deze ernstige dingen de eenvoud, de puurheid des geloofs te bewaren.

We moeten ons altijd en vooral in de kerk hoeden voor leuzen, voor onwaarachtigheid. Het zou heerlijk zijn als onze belijdenis-afleggende broeders en zusters de confessie zo verstonden en zo grondig kenden, dat ze die naar waarheid, als uiting van hun diepe en veelomvattende geloofskennis van de Schriften, konden aanvaarden als in alles overeenkomende met het woord van God. Maar wie durft zeggen, dat dit bij alle belijdende leden zo is? C. V.

VAN HIER EN GINDS

Protestanten in Italië

Over het protestantisme in het Italië van nu schrijft de te Parijs verschijnende Revue de l'Évangélisation van maart-april 1961. De Waldenskerk met inbegrip van de Italiaanse gemeenten in Zwitserland die met deze kerk een integraal geheel vormen, telde in 1950 rond 19.700 communicerende leden en in 1960 rond 21.300. Het aantal predikanten was in beide jaren respectievelijk 56 en 68, en het aantal evangelisten 1 en 8. De geldelijke offers van de gemeentelieden zijn in de tien jaar meer dan verdrievoudigd en voor het kerkbezoek zijn de cijfers respectievelijk 5.730 en 7.400. Voor de evangelische (Waldensen) kerken van Dio della Plate (Zuid-Amerika) gelden voor 1950 en 1960 respectievelijk de volgende getallen: Communicerende leden 5.130 en 7.300; predikanten 7 - 13; kerkgebouwen 27 in 1950 en 40 in 1960. De Pinkstergemeenten tellen in Italië waarschijnlijk rond 60.000; zij overtreffen in aantal dus alle overige Italiaanse protestanten. De Adventisten tellen 50 gemeenten. Het aantal leden is niet groter dan 2.500, maar ze onderhouden 70 predikanten en 50 colporteurs.

De Getuigen van Jehova — vooral verspreid in het Zuiden van Italië — tellen 6.000 aanhangers. De kerk der Broeders heeft 5.000 belijdende leden. Een der conclusies: „de secten doen wat de kerken niet of op beperkte schaal doen; zij breiden zich uit onder de lagere volksklassen, vragen en eisen van elk van hun aanhangers om een zending te zijn, zijn tenslotte bezield met een zeer levendige gemeenschapsgeest, zodat de aanhanger van een secte niet lid wordt van een instituut, maar een broederschap ontdekt. Deze broederschap is waarschijnlijk de ware reden van de aantrekkingskracht der secten, meer dan hun leerstellingen. En dit gaat vooral op voor de Italianen”.

„Grote schisma” door de tijd achterhaald

„Door de tijd en de omstandigheden achterhaald”, zo heeft de staatssecretaris van het Vaticaan Amleto Kardinaal Cicognani in een voordracht in Napels de oorzaken genoemd, die vroeger tot het schisma tussen Rome en de Oosterse Kerken hebben geleid. De kardinaal, die vóór zijn benoeming tot staatssecretaris de Vaticaanse congregatie voor de Oosterse Kerk leidde, sprak als zijn mening uit, dat de scheiding van 1054 door historische, politieke en culturele factoren was veroorzaakt, maar dat deze het wezen van de leer in feite nooit had aangetast. In rijk kringen ziet men in deze uitlatingen een bevestiging van de verwachting, dat de nieuwe staatssecretaris ten aanzien van de christelijke hereniging een „open politiek” zal bedrijven.

KERKNIEUWS

Beroepen te Maastricht: kand. M. Bakker te Haren.

Bedankt voor Hoek: kand. M. Bakker te Haren.

Theologische Hogeschool. Geslaagd voor het kandidaats-examen de heer H. Mostert, De Kempenerstraat 21a, Rotterdam-4.

Kerkbouw. Te Slikkerveer werd de eerste paal in de grond geslagen voor het nieuwe kerkgebouw van de kerk van Bolnes-Slikkerveer. Deze kerk zal ± f 130.000.— kosten.

Ds L. L. v. d. Vliet van Groningen, die enige tijd geleden bij een ongeluk een knieschijf brak, is vanwege een ernstige maagbloeding opnieuw in het ziekenhuis opgenomen.

Zijn toestand is niet zonder zorg.

Arbeid onder de zeevarenden. Het contactadres voor zeevarenden op Curaçao is R. Scholma, Cederstraat 22, Janwé, Curaçao, tel. 36076 of p/a Havenkantoor, tel. 11040. Deze kerk verzocht een lijst van alle zeevarenden onzer kerken, om, als de gelegenheid zich voordoet dezen te kunnen bezoeken. Als predikant onder de zeevarenden is dit half jaar werkzaam Ds A. W. Boxman.

Samenspreking met de Chr. Geref. Kerken. De

generale synode droeg aan haar deputaten voor de samenspreking met Chr. Geref. deputaten op zo mogelijk het rapport, dat was uitgebracht aan de synode te Assen, voor de kerken beschikbaar te stellen.

Na een reeds eerder hierover verschenen persbericht kwamen er slechts zoveel bestellingen binnen, dat de prijs van het rapport ongeveer 60 cent zou bedragen.

Omdat enkele kerken een aanzienlijk aantal bestelden, achtte ik het nodig eerst bericht aan die kerken te zenden, hoeveel de prijs zou bedragen. Gevolg, dat het merendeel van die kerken de bestelling annuleerde.

Indien het rapport nu toch vermenigvuldigd wordt, zal de prijs op ongeveer f 1.— komen.

Ik wil nu de bestellende kerken en broeders tot 19 maart a.s. de gelegenheid geven zo zij dit wensen de bestellingen ongedaan te maken.

Liever zou het mij zijn, als er van de kerken, die nog niets van zich lieten horen, alsnog een bestelling binnenkwam. Als de kerken gemiddeld b.v. twee ex. zouden bestellen, zou de prijs daarmee naar schatting tot 40 cent dalen, bij drie ex. per kerk tot 30 cent.

Dus gaarne bericht op uiterlijk 19 maart a.s. secr. van deput. 's-Gravenhage, 19 febr. 1962. F. de Vries, Wassenaarseweg 129.

Correspondentie met buitenl. kerken. Het moderamen van het college van Deputaten voor de correspondentie met buitenlandse Kerken, benoemd door de Generale Synode van Assen 1961 is als volgt samengesteld: Ds J. Meester, Amsterdam, voorzitter. S. v. Renssen, Min. de Visserstraat 61, Utrecht, tel. 030-42313, secr./penningmeester.

De secretarissen van Deputaten van de buitenlandse Kerken worden verzocht hun adres aan laatstgenoemde op te geven en eventueel adreswijzigingen mede te delen.

Gemachtigd door de Generale Synode doen deputaten hiermede een beroep op de uitbreidingsplannen van de gemeente alle broeders, die brieven, rapporten of andere stukken betreffende de contacten met buitenlandse Kerken onder hun berusting hebben of weten te vinden in archieven van Kerken of meerdere vergaderingen, deze documenten te zenden aan de secretaris van Deputaten, eventueel ter inzage of maken van afschrift ten behoeve van te vormen archief, daar het ontbreken van gegevens inzake vroegere activiteiten het werk soms belemmert.

Adressen. Beverwijk: ds L. E. Oosterhoff, Lijsterbeslaan 42, Beverwijk; scriba A. C. Kalis, Schulpweg 31, Velzen-Noord, Post-Beverwijk; **Rotterdam-Charlois:** diaconie J. v. Baardewijk, Hontenissestraat 34, Rotterdam-23; **Rotterdam:** Het adres van Cand. A. Kamer is tot ca. 1 mei a.s. Lepelaarsingel 75a, Rotterdam-21; telefonische boodschappen tot die datum afgeven aan no 115535. Rotterdam.

NAAR EEN EIGEN TEHUIS....

waarvoor Uw aandacht vragen

vele „broertjes en zusjes” van Sybren Foekes. De afgelopen veertien dagen bezorgden ons de ene verrassing na de andere. De lijst zou te lang worden om ze allemaal te vermelden. Toch willen we er enkele van noemen. Twee dankbare broertjes stuurden elk f 5.—. Een broertje, geboren tussen papoea-kindertjes ontbreekt evenmin in de rij.

Denk niet dat er alleen maar broertjes werden geboren. Ook de zusjes zijn er. En ze mogen er zijn. Eén van hen stuurde met haar geboorte f 500.—. Wat Sybren Foekes hiervan zegt? Hij heeft ook nu weer als antwoord deze vraag: „Wie bouwt er met mij mee?”

De jeugd bijeen op een congres te Mariëberg. Wij twijfelen er niet aan of het is een goed samenzijn geweest. Men heeft hierbij echter niet uitsluitend aan eigen genoegens gedacht. Er was ook belangstelling voor de ander, de jongen en het meisje, voor wie de kerken een tehuis willen stichten. Er werd een inzameling gehouden. Resultaat? f 75.40. Dit is hartverwarmend, omdat er in doorklinkt: wij helpen elkaar.

De ouders en ouderen. Ook zij waren met hun gedachten bij onze actie. Op de ouderavond van de Gereformeerde Schoolvereniging te Hoogkerk werd een collecte gehouden, welke f 55.24 opbracht. De zusters, leden van de vrouwenverenigingen te Axel en Bergentheim kwamen tot eenzelfde initiatief. Die uit het Zeeuwse land stuurden f 18.40 en die van achter Oostloren f 21.—.

voor wie?

Deze vraag wordt nogal eens gesteld. Men wil dan vooral weten: „Behoren deze kinderen nu allemaal tot onze vrijgemaakte kerken? Ons antwoord hierop is: „Ja, onze Stichting is er uitsluitend voor het helpen van onze eigen jeugd. Bovendien wordt de hulp alleen verleend wanneer daarom wordt gevraagd. Een verzoek daartoe kan worden gedaan door de ouders, ambtsdragers en instanties.

Men zegt wel eens: „Zoveel nood kan er in onze kerken niet zijn”. Waarom niet? Wij leven met onze kinderen toch in deze wereld en vormen daarin werkelijk geen eigen wereldje. Wij staan met onze kinderen midden in de zonde van

onzelf en die van het dagelijks leven in het algemeen. Gaf Jezus aan het kerkvolk van zijn dagen niet de opdracht: Ga heen, die uit Uw midden verloren zijn gegaan zoeken? Ook vandaag willen wij in gehoorzaamheid aan deze opdracht voldoen en daarbij dan vooral helpen, die kinderen, die in moeilijkheden zijn gekomen Helpen, opdat zij niet verloren gaan, doch tijdig voor Hem behouden mogen worden.

met de kerken.

De vorige verantwoording vroeg: Waar blijven de kerken? Ditmaal zijn zij er weer. Een bedrag van ruim f 7000.— werd ontvangen. Wij naderen nu de helft van het gevraagde bedrag van f 300.000.—. Daar de belangstelling groot is, zijn onze verwachtingen daarmee in overeenstemming.

Verantwoording tot 27 februari 1962

Ontvangen van kerken	f 147.841.05
Ontvangen van particulieren	f 27.477.88
	<hr/>
	f 175.318.93

Bijdragen kunnen worden gestort op postrekening nr 52325 t.n.v. „Stichting Gereformeerde Kinderbescherming”, Beatrixlaan 37, Ede.

CORRESPONDENTIE

over „de procedure cand. J. C. JANSE in het jaar 1944”

Dr K. Dijk: Wilt u dan predikant worden in de Gereformeerde Kerken? U komt hier vragen om toegelaten te worden — waarom eigenlijk? het is nog inkonsequent ook. Om te mogen preken in de valse kerk!

Cand. J.: Neen, zo noem ik onze kerken niet. Ik wil er Gods Woord brengen om de armen schapen van Christus te vertroosten en degenen die afwijken van Gods Woord Zijn gerechtigheid te verkondigen. Maar als de kerken zo doorgaan met schorsen, dan kan het zover komen, dat ze valse kerken worden.

Een stem: Uw mening is dan zeker de beslissende maatstaf.

Cand J.: Wij staan niet boven Gods Woord maar er onder. Gods Woord spreekt — wij buigen ons daaronder.

Voorzitter: Hebt u al een bezwaarschrift ingediend over de gang van zaken in Breda?

Cand. J.: Nee, professor.

Voorzitter: Zult u het nog doen? — Volgende week is het classis. U hebt nog gelegenheid.

Cand. J.: Dat weet ik niet, professor. Misschien. Daar geef ik in deze commissie-vergadering geen antwoord op.

Dr K. Dijk: Dat is nu theologisch kandidaat en dat zegt dan „misschien” en „daar geef ik geen antwoord op...”

Voorzitter: Wilt u zich er nog niet eens op bezinnen?

Cand. J.: Ik geloof niet hierin tot andere gedachten te zullen komen.

Voorzitter: Dan behoeven we verder ook niet te spreken over toelating om te proponderen in de Gereformeerde Kerken. We zullen dan als commissie aan de classis Klundert een afwijzend advies moeten geven.

Hierop werd deze korte vergadering gesloten met gebed.

In dit scherpe requisitoir van de commissie is de kwestie, die voor de classis aanleiding werd advies te vragen, niet aangeoerd.

Evenwel besloot de classis Klundert, blijkens de datering op dezelfde vergadering, waarop zij ds B. Telder van Breda ontzette uit zijn ambt, het volgende schrijven te concipiëren en te verzenden:

(Afschrift)

Classis Klundert Breda, 31 juli 1944
der Geref. Kerken

Den Weledelgeb. Heer J. C. Janse
theol. cand. te Breda

Geachte Heer en Broeder,

De classis Klundert der Geref. Kerken bericht u hiermede, dat zij, lettende op uw houding t.o.v. 't kerkelijk conflict te Breda zooals die in de samenspreking met deputaten der Gen. Synode op 26 Juni j.l. gebleken is, u tot haar leedwezen 't gevraagde preek-consent niet kan verlenen.

Met br. gr.,

Namens de classis voornoemd,
w.g. J. B. v. Mechelen, praeses.
R. v. Maare, scriba.

Drukkerij Steenbergen

ZEIST - TELEFOON 03404 - 2452

Periodieken

Boekwerken

Handeldrukwerk